

Araştırma Makalesi

Mersin Univ Sağlık Bilim Derg 2022;15(2):166-177

doi:10.26559/mersinsbd.972603

Hemşirelik bölümü öğrencilerinin klinik uygulamalara ilişkin görüşleri

 Hilal Altundal Duru¹, Ladin Yağtu², Nazlı Can Denizhan²,

 Gamze Güneşli Kartal², Mualla Yılmaz¹

¹ Mersin Üniv., Hemşirelik Fakültesi, Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği AD, Mersin, Türkiye

² Mersin Üniv., Hemşirelik Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, Mersin, Türkiye

Öz

Amaç: Bu araştırmanın amacı hemşirelik öğrencilerinin klinik uygulamalara ilişkin görüşlerini belirlemektir. **Yöntem:** Tanımlayıcı türdeki araştırmanın evrenini, 20 Aralık 2019-15 Ocak 2020 tarihleri arasında Türkiye'nin güneyindeki bir devlet üniversitesinin hemşirelik bölümü ikinci, üçüncü ve dördüncü sınıfında öğrenim gören öğrenciler (N=695), örneklemini ise 252 öğrenci oluşturmaktadır. Veriler, Kişisel Bilgi Formu ve Hemşirelik Öğrencilerinin Klinik Uygulamalara İlişkin Görüşleri Anketi ile toplandı. Analizler yüzde, frekans, ortalama, standart sapma ve Pearson Ki-kare testiyle değerlendirildi. **Bulgular:** Öğrencilerin yaş ortalaması 21.04 ± 1.32 'dir. Öğrencilerin hemşirelik mesleğini seçme nedeni olarak ilk sırada, kolay iş bulma imkanının (%64.7) geldiği belirlendi. Öğrencilerin %58.7'si klinik uygulamalar sırasında öğretim elemanı ile sorun yaşadığını belirtti. Öğrencilerin klinik uygulamalarda öğretim elemanlarından beklentileri, klinikte vakaları uygun örnekle açıklamaları (%98.8), öğrenciyi hasta başında eleştirmemeleri, rencide etmemeleri (%98), adil bir yaklaşım sergilemeleri (%98) olarak belirlendi. Kolay iş bulma, iyi para kazanma ve aile isteği nedenleriyle hemşirelik mesleğini seçme ile cinsiyet arasında istatistiksel olarak anlamlı zayıf ilişki olduğu saptandı ($p < 0.05$). Kolay iş bulma ve insanlara yardım etme isteği nedeniyle hemşirelik mesleğini seçme ile sınıf düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı zayıf ilişki olduğu saptandı ($p < 0.05$). Klinik uygulamalar sırasında hastanın tedavi ve bakım uygulamalarını öğretim elemanı ile birlikte yapmayı isteme durumu ile sınıf düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı zayıf ilişki olduğu belirlendi ($p < 0.05$). Ayrıca klinik uygulamalar sırasında öğretim elemanı ile sorunlar yaşama durumu ile yaş ve sınıf düzeyleri arasında da istatistiksel olarak anlamlı zayıf ilişki olduğu belirlendi ($p < 0.05$). **Sonuç:** Öğretim elemanlarının klinik eğitimde öğrencileri anlamaya dayalı yaklaşım sergilemeleri, öğrencilerin motivasyonlarını artırıcı etkileşimlerde bulunmaları ve öğrenci değerlendirmelerini objektif kriterlere göre yapmaları önerilmektedir. Öğrenci hemşireler uygun klinik öğrenme fırsatları ve deneyimlerini kapsayacak şekilde öğrenme modelleriyle desteklenmelidir.

Anahtar Kelimeler: Hemşirelik öğrencileri, klinik uygulama, görüş

Yazının geliş tarihi: 16.07.2021

Yazının kabul tarihi: 27.12.2021

Sorumlu Yazar: Hilal Altundal Duru, Mersin Üniv., Hemşirelik Fakültesi, Çiftlikköy Kampüsü, Tlf: 0324 3610001/14238, e-posta: hilalaltundal@mersin.edu.tr

Not: Bu makale daha önce 03-04 Haziran 2021 tarihleri arasında gerçekleştirilen 19. Ulusal Hemşirelik Öğrencileri Kongresi'nde Sözel Bildiri olarak sunulmuştur.

Opinions of nursing students on clinical practices

Abstract

Aim: The aim of this study was to determine the views of nursing students on clinical practices. **Method:** The population of the cross-sectional study consists of second, third and fourth year students (N=695) studying at a state university in the south of Turkey between 20 December 2019 and 15 January 2020, and the sample was consisted of 252 students. Data were collected by Personal Information Form and Nursing Students' Views of Clinical Practice Questionnaire. Analyzes were evaluated with percentage, frequency, mean, standard deviation and Pearson Chi-square test. **Results:** The mean age of the students was 21.04±1.32. It was determined that the first reason for choosing the nursing profession was the opportunity to find a job easily (64.7%). 58.7% of the students stated that they had problems with the instructor during clinical practices. The expectations of the students from the instructors in clinical practice were determined as explaining the cases with appropriate examples in the clinic (98.8%), not criticizing the student at the bedside (98%), and displaying a fair approach (98%). It was determined that there was a statistically significant weak correlation between gender and choosing the nursing profession due to easy job finding, good income and family desire (p<0.05). It was found that there was a statistically significant weak correlation between choosing the nursing profession due to the desire to find a job easily and helping people and their grade levels (p<0.05). There was a statistically significant weak correlation between the patient's willingness to perform treatment and care practices together with the instructor during clinical applications and their grade level (p<0.05). In addition, it was determined that there was a statistically significant weak correlation between the status of experiencing problems with the instructor during clinical applications and age and class levels (p<0.05). **Conclusion:** It is recommended that faculty members demonstrate an understanding- based approach to students in clinical education, engage in interactions that increase students' motivation, and make student evaluations according to objective criteria. Student nurses should be supported by learning models that include appropriate clinical learning opportunities and experiences.

Keywords: Nursing students, clinical practice, opinion

Giriş

Hemşirelik eğitiminin amacı, hemşirelik rol ve sorumluluklarının etkin bir şekilde yerine getirebilmek için gerekli bilgi, tutum ve beceriyle donatılan öğrenciler yetiştirmektir. Bu amaca ulaşırken hemşirelik öğrencilerinin mesleki kimliklerini kazanmalarında klinik eğitim, hemşirelik eğitiminin ayrılmaz bir parçası olup profesyonelleşme sürecinde oldukça önemlidir.¹ Hemşirelik eğitimi, öğrencilerin öğrendiklerini uygulamaları için uygun bir fırsat olmanın yanı sıra bir klinik süreci de içermektedir. Hemşirelik öğrencilerinin klinik uygulamalarda iş birliği içinde öğrenebilecekleri bir öğrenme ortamı oluşturmak gerekmektedir. Klinik öğrenme çevresi bireyselleştirilmiş hasta bakımını, kriz yönetimini, klinik karar vermeyi, sorumluluk geliştirebilmeyi, ekip üyesi

olarak uyumlu çalışabilmeyi sağlamaktadır.^{2,3} Bu kapsamda öğrencilerin mesleğe olan bakış açıları profesyonel anlamda mesleki kimliklerini kazanırken, önem kazanmaktadır.

Hemşirelik eğitiminde anahtar role sahip olan uygulama alanları, öğrencilere uygulama, mesleki kimlik rollerini gözlemlene ve sağlık sisteminin işleyişine aşına olmayı sağlamaktadır. Aynı zamanda hemşirelik öğrencilerinin mesleklerinde başarılı olabilmesi, mesleğin yerine getirdiği rol ve sorumlulukları bilerek ve isteyerek mesleği seçmesi ile yakından ilişkilidir. Dolayısıyla hemşirelik eğitiminin kalitesi de büyük ölçüde klinik uygulama deneyiminin kalitesine bağlıdır. Bu kapsamda klinik öğrenme ortamı, klinik öğrenmeyi teşvik ve motive edici, zamanın etkin ve verimli kullanılmasını sağlayıcı

nitelikte olmalıdır.⁴ Öğrencilere teorik bilgi ve entelektüel problem çözme becerisi kazandıran klinik eğitim planlanırken, klinik uygulama alanlarının eğitim açısından uygunluğu ve eğitimcilerin nitelikleri değerlendirilmez. Klinik uygulamanın amacı öğrencinin hasta bireyi bütüncül ele almasını sağladığından, bu konuda sağlıklı bireyins sağlığını koruma ve geliştirmede göz ardı edilmemelidir. Bu süreçte öğrencilerin problem çözme basamaklarını kullanarak var olan bilgi ve becerisini pekiştirme gibi beceriler kazanması sağlanmalıdır.

Hemşirelik programının başarısının büyük bir kısmı klinik deneyimlere bağlı olduğundan pozitif bir klinik öğrenme ortamı sağlamak öğrencilerin başarılı olmasında anahtar noktadır.⁴ Literatürde, destekleyici bir klinik öğrenme ortamının önemi kabul edilmiş ve iyi bir şekilde belgelenmiştir. Araştırmalar, klinik eğitim sırasında öğretim elemanlarının öğrencileri destekleyen bir yapıda olmasının, öğrencilerin akademik başarı ve motivasyonlarını arttırdığını, öğrenme sürecinde büyük katkı sağladığını göstermektedir. Hemşirelik eğitiminin amaç ve hedeflerine ulaşmak için hem akademik hem de klinik ortamlarda ilgili kişilerin rolleri ve sorumlulukları açıkça tanımlanmalı ve resmileştirilmiş bir iletişim ve geri bildirim sistemi tarafından desteklenmelidir.⁵⁻⁷ Bu nedenle, hemşirelik öğrencilerinde öğrenmeyi geliştirmek için öğrencilerin klinik uygulamalardan memnuniyetini ve etkinliğini değerlendirmek önemli hale gelmektedir. Bu kapsamda hemşirelik öğrencilerinin klinik uygulamalara ilişkin görüşlerinin literatüre önemli katkı sağlayacağı, eğitimdeki planlamalara yol göstereceği ve hemşirelik eğitimi müfredatının da gözden geçirilerek etkin bir öğrenme sağlanacağı düşünülmektedir. Literatür bilgileri doğrultusunda öğrenci hemşire bakış açısıyla klinik uygulamaları değerlendirmek ve uygun stratejiler geliştirmek gerekmektedir. Bu nedenle, klinik öğrenmeyi kolaylaştırmak için hemşirelik öğrencilerinin görüşlerinin ele alınması önemlidir. Bu çalışmadaki il örneğinde, hemşirelik bölümü öğrencilerinin klinik uygulamalara ilişkin

görüşlerinin belirlenmesi amaçlanmıştır.

Gereç ve Yöntem

Araştırmanın tipi ve amacı

Bu araştırma hemşirelik öğrencilerinin klinik uygulamalara ilişkin görüşlerinin belirlenmesi amacıyla tanımlayıcı türde yapılmıştır.

Araştırmanın evren ve örnekleme

Araştırmanın evrenini, 20 Aralık 2019-15 Ocak 2020 tarihleri arasında Türkiye'nin güneyindeki bir devlet üniversitesinin hemşirelik bölümü ikinci, üçüncü ve dördüncü sınıfta öğrenim gören öğrenciler oluşturmuştur (N=695). Örneklem hesabında en çok %5 tip I hata ve en az %80 güçle istatistiksel anlamlı olabilmesi için gereken öğrenci sayısı 252 olarak belirlenmiştir.⁸ Araştırmaya dahil edilme kriterleri ise; araştırmaya katılmayı kabul etme, güz döneminde ikinci, üçüncü veya dördüncü sınıfta olmadır. Birinci sınıf öğrencileri güz dönemi henüz klinik uygulamaya çıkmadıkları için çalışmaya dahil edilmemiştir.

Veri toplama araçları

Araştırma verileri güncel literatür doğrultusunda hazırlanan Kişisel Bilgi Formu ve Hemşirelik Öğrencilerinin Klinik Uygulamalara İlişkin Görüşleri Anketi ile toplanmıştır. Kişisel Bilgi Formu'nda yaş, cinsiyet, sınıf düzeyi, hemşirelik mesleğini seçme nedeni, klinik uygulamalar sırasında hastanın tedavi ve bakım uygulamalarını öğretim elemanı ile birlikte yapmak isteme ve öğretim elemanı ile sorunlar yaşama durumlarına ilişkin sorular yer almaktadır. Literatürde yer alan hemşirelik öğrencilerinin klinik uygulamalarına ilişkin görüşlerine ilişkin anket ve ölçekler hemşirelik öğrencilerinin klinik uygulamaya ilişkin görüşlerini tüm yönleri ile ele almadığından araştırmacılar tarafından Hemşirelik Öğrencilerinin Klinik Uygulamalara İlişkin Görüşleri Anketi oluşturuldu. Bu ankette öğrencilerin klinik uygulamalara ilişkin görüşlerini katılıyorum-kararsızım-katılmıyorum şeklinde yanıtlamayı içeren önermelere yer verilmiştir. Oluşturulan bu ankette,

öğrencilerin beklentileri, sorunları ve önerileri şeklinde üç başlık yer almaktadır.^{2,3,5-7}

Verilerin toplanması

Veriler, öğrencilerin ders dışındaki zamanlarında kendi kendine bildirim şeklinde toplanmıştır. Anket formu uygulanmadan önce öğrencilere araştırmanın amacı hakkında bilgilendirme yapılmış, araştırmaya katılmaya gönüllü olan öğrencilere anket formu dağıtılarak doldurmaları sağlanmıştır.

Verilerin değerlendirilmesi

Araştırma verileri SPSS 15.0 paket programı ile değerlendirilmiştir. Verilerin analizinde frekans, yüzde, ortalama, standart sapma ve Pearson Ki-kare testi kullanılmıştır.⁸

Araştırmanın etik yönü

Araştırma öncesi, ilgili üniversitenin etik kurulundan etik kurul onayı (tarih:16.12.2019/karar:29) ve ilgili

fakültenin hemşirelik bölümünden kurum izni alınmıştır. Araştırmaya katılan öğrencilerden ise bilgilendirilmiş onam formu okunarak sözel onamları alınmıştır. Bu araştırma Helsinki Bildirgesi ilkelerine bağlı olarak gerçekleştirilmiştir.

Bulgular

Araştırmaya katılan öğrencilerin yaş ortalaması 21.04±1.32'dir. Öğrencilerin %66.7'si 18-21 yaş aralığında olup, %53.2'si kadın ve %36.1'i ikinci sınıftadır. Öğrencilerin hemşirelik mesleğini seçme nedenlerinin ilk üçü sırasıyla; kolay iş bulma imkanı (%64.7), insanlara yardım etme isteği (%53.6) ve aile isteğidir (%32.9). Öğrencilerin %82.1'i klinik uygulamalar sırasında hastanın tedavi ve bakım uygulamalarını öğretim elemanı ile birlikte yapmak istediklerini belirtmiştir. Aynı zamanda öğrencilerin %58.7'si klinik uygulamalar sırasında öğretim elemanı ile sorun yaşadığını ifade etmiştir (Tablo 1).

Tablo 1. Öğrencilerin sosyodemografik ve klinik uygulamalara ilişkin özelliklerine göre dağılımı (n=252)

Sosyodemografik özellikler	Gruplar	Sayı (n)	Yüzde (%)	
Yaş	18-21 arası	168	66.7	
	22-26 arası	84	33.3	
Cinsiyet	Kadın	134	53.2	
	Erkek	118	46.8	
Sınıf	İkinci sınıf	91	36.1	
	Üçüncü sınıf	80	31.7	
	Dördüncü sınıf	81	32.1	
Hemşirelik mesleğini seçme nedeni	Kolay iş bulma imkanı	163	64.7	
	İnsanlara yardım etme isteği	135	53.6	
	Hemşirelik mesleğini sevmek	57	22.6	
	İyi para kazanmak	65	25.8	
	Saygın bir meslek olması	25	9.9	
	Aile isteği	83	32.9	
Klinik uygulamalara ilişkin özellikler	İyi bir kariyer fırsatı	31	12.3	
	Klinik uygulamalar sırasında hastanın tedavi ve bakım uygulamalarını öğretim elemanı ile birlikte yapmak isteme	Evet	207	82.1
		Hayır	45	17.9
Klinik uygulamalar sırasında öğretim elemanı ile sorunlar yaşama	Evet	104	41.3	
	Hayır	148	58.7	

Araştırmamızın sonucunda hemşirelik öğrencilerinin klinik uygulamalara ilişkin görüşleri üç başlık altında incelenmiştir: beklentiler, sorunlar, öneriler. Öğrenciler klinik uygulamalarda öğretim elemanlarından beklentileri Tablo 2'de sunulmuştur. Öğrencilere göre öğretim elemanları; öğrencileri klinik ortamda öğrenmeye istekli hale getirmeli (%96), klinikte vakaları uygun örneklerle açıklamalı (%98.8), öğrencinin klinikte yaşadığı sorunlara çözüm bulmalı (%96.4), öğrenciyi hasta başında eleştirmemeli, rencide etmemeli (%98), öğrenciyi not korkusu yaşatarak soru sormamalı (%95.2), yargılayıcı tutum ve davranışları olmamalı (%92.9) ve adil bir yaklaşım sergilemelidir (%98). Ayrıca öğrenciler öğretim elemanlarının öğrencileri eşit bir şekilde değerlendirmediklerini (%65.9) ve aynı dersin öğretim elemanları arasında değerlendirme farklılıklarının olduğunu (%94) belirtmişlerdir (Tablo 2).

Araştırmanın bir diğer bulgusu olan öğrencilerin klinik uygulamalarda en sık karşılaştıkları sorunlar sırasıyla; öğrenci ayrımcılığı yapılması, adaletsiz davranılması (%63.5), öğrencilere karşı anlayışsız ve ilgisiz olması (%59.5) ve öğrencilerin notla tehdit edilmesidir (%57.9). Öğrencilerin klinik uygulamada yaşadıkları sorunlara ilişkin önerileri ise; öğretim elemanlarının öğrencilere empatik yaklaşım sergileyerek anlayışlı ve motive edici olmaları (%81.7), öğrencilere sürekli soru sormak yerine onları desteklemeleri (%79.4) ve öğrenci değerlendirmesinde adil olmalarıdır (%76.2). Öğrenciler, klinikte etkin öğrenmeye ilişkin en fazla; öğretim elemanlarının güler yüzlü, motive edici ve yargılayıcı olmayan tutumlar sergilemeleri (%89.3) önerisine katılmışlardır (Tablo 2).

Öğrencilerin sosyodemografik özellikleri ile hemşirelik mesleğini seçme nedenleri arasındaki ilişki Tablo 3'de verilmektedir. Kolay iş bulma, iyi para kazanma ve aile isteği nedenleriyle hemşirelik mesleğini seçme ile cinsiyet arasında istatistiksel olarak anlamlı zayıf ilişki saptanmıştır ($p<0.05$). Araştırmanın sonucuna göre, erkek öğrenciler kolay iş

bulma imkanı ve iyi para kazanma nedenleriyle hemşirelik mesleğini tercih ederken, kadın öğrencilerin aile isteği nedeniyle tercih ettikleri saptanmıştır. Öğrencilerin hemşirelik mesleğini seçme nedenleri ile yaş arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmamıştır ($p>0.05$). İkinci sınıf öğrencileri kolay iş bulma ve insanlara yardım etme isteği nedeni ile hemşirelik mesleğini seçme arasında istatistiksel olarak anlamlı zayıf ilişki saptanmıştır ($p<0.05$). Bu sonuca göre ikinci sınıf öğrenciler kolay iş bulma nedeniyle hemşirelik mesleğini seçerken, üçüncü sınıf öğrencilerinin insanlara yardım etme isteği nedeniyle hemşirelik mesleğini seçtikleri saptanmıştır.

Öğrencilerin sosyodemografik ve klinik özellikleri arasındaki ilişki incelendiğinde; sınıf düzeylerine göre klinik uygulamalar sırasında hastanın tedavi ve bakım uygulamalarını öğretim elemanı ile birlikte yapmayı isteme durumu arasında istatistiksel olarak anlamlı zayıf bir ilişki vardır ($p<0.05$). Bu sonuca göre; üçüncü sınıf öğrencilerinin, ikinci ve dördüncü sınıf öğrencilerine göre hastanın tedavi ve bakım uygulamalarını öğretim elemanı ile birlikte yapma isteklilikleri daha fazladır. Ayrıca öğrencilerin klinik uygulamalar sırasında öğretim elemanı ile sorunlar yaşama durumu ile yaş ve sınıf düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı zayıf ilişkiler olduğu saptanmıştır ($p<0.05$) (Tablo 4). Bu araştırmada hemşirelik öğrencilerinin yaş ve sınıf düzeyleri arttıkça klinik uygulamalar sırasında öğretim elemanı ile sorunlar yaşama durumlarında arttığı saptanmıştır.

Tartışma

Bu araştırmada öğrencilerin hemşirelik mesleğini seçme nedenlerinin ilk üçü sırasıyla; kolay iş bulma imkanı, insanlara yardım etme isteği ve aile isteğidir. Aynı zamanda, erkek öğrencilerde kolay iş bulma imkanı ve iyi para kazanma, kadın öğrencilerde ise aile isteği nedeniyle hemşirelik mesleğini tercih ettikleri saptanmıştır.

Tablo 2. Hemşirelik öğrencilerinin klinik uygulamalara ilişkin görüşleri

	GÖRÜŞLER	Katılıyorum n(%)	Kararsızım n(%)	Katılmıyorum n(%)	
BEKLENTİLER	Öğretim elemanı öğrencileri klinik ortamda öğrenmeye istekli hale getirmelidir.	242(96.0)	10(4.0)	0(0)	
	Öğretim elemanı klinikte vakaları uygun örneklerle açıklamalıdır.	249(98.8)	3(1.2)	0(0)	
	Öğretim elemanı eleştirilere açık olmalıdır.	247(98.0)	5(2.0)	0(0)	
	Öğretim elemanı klinikte bana isimle hitap etmelidir.	235(93.3)	16(6.3)	1(0.4)	
	Öğretim elemanı klinik becerisini gösterebilmelidir.	237(94.0)	13(5.2)	2(0.8)	
	Öğretim elemanı klinikte yaşadığım sorunlara çözüm bulmalıdır.	243(96.4)	8(3.2)	1(0.4)	
	Öğretim elemanı hasta ile ilgili soruları hasta başında sormamalıdır.	222(88.1)	26(10.3)	4(1.6)	
	Öğretim elemanı beni hasta başında eleştirmemeli, rencide etmemelidir.	247(98.0)	5(2.0)	0(0)	
	Öğretim elemanı klinikte öğrencinin ders çalışmasına izin vermelidir.	173(68.7)	31(24.2)	18(7.1)	
	Öğretim elemanı klinikte ders anlatmalıdır.	164(65.1)	69(27.4)	19(7.5)	
	Öğretim elemanı öğrenciye not korkusu yaşatarak soru sormamalıdır.	240(95.2)	9(3.6)	3(1.2)	
	Bakım planı teslim etmek zorunda olduğum için klinikte yalnızca bakım planı yapmaya odaklanıyorum.	176(69.8)	40(15.9)	36(14.3)	
	Öğretim elemanının yargılayıcı tutum ve davranışları mesleğe karşı tutumumu olumsuz etkiler.	234(92.9)	17(6.7)	1(0.4)	
	Öğretim elemanı klinik uygulamalar sırasında yanımda olursa kendimi güvende hissedirim.	210(83.3)	32(12.7)	10(4.0)	
	Öğretim elemanları öğrencileri eşit bir şekilde değerlendirmezler.	166(65.9)	51(20.2)	35(13.9)	
	Aynı dersin öğretim elemanları arasında değerlendirme farklılıkları vardır.	237(94.0)	9(3.6)	6(2.4)	
	Klinik uygulama sonunda öğrenci de öğretim elemanını değerlendirmelidir.	233(92.5)	18(7.1)	1(0.4)	
	SORUNLAR	Öğretim elemanı adil bir yaklaşım sergilemelidir.	247(98.0)	4(1.6)	1(0.4)
		Hasta başında yapılan vizitlerde rencide edilmek, aşağılanmak	100(39.7)	152(60.3)	0(0)
		Öğretim elemanlarının öğrencilere karşı anlayışsız ve ilgisiz olması	150(59.5)	102(40.5)	0(0)
Öğrencileri notla tehdit etmesi-sıkıştırması		146(57.9)	106(42.1)	0(0)	
İhtiyaç duydukları anda öğretim elemanının ulaşılabilir olmaması		94(37.3)	158(62.7)	0(0)	
Öğrenci ayrımcılığı yapılması, adaletsiz davranılması		160(63.5)	92(36.5)	0(0)	
Klinikte yeterince uygulama yapılmasına fırsat verilmemesi		120(47.6)	132(52.4)	0(0)	
Öğrencileri sürekli soru sorarak sıkıştırmak yerine desteklemeleri		200(79.4)	52(20.6)	0(0)	
Öğrencilere empatik yaklaşım sergileyerek anlayışlı ve motive edici olmaları		206(81.7)	46(18.3)	0(0)	
Tıp fakültesindeki öğretim elemanları gibi hem okulda hem klinikte çalışmaları		61(24.2)	191(75.8)	0(0)	
Öğrenci değerlendirmesinde adil olmaları		192(76.2)	60(23.8)	0(0)	
Erkek öğrencilere yönelik pozitif ayrımcılık yapmamaları		88(65.1)	164(34.9)	0(0)	
Daha fazla uygulama yapabilmeye olanağı sunulması		182(72.2)	70(27.8)	0(0)	
Öğrenci haklarının savunulması		168(66.7)	84(33.3)	0(0)	
Mizah yöntemini kullanarak öğrencinin not korkusu yaşamadan öğrenmesini sağlayarak		179(71.0)	73(29.0)	0(0)	
ÖNERİLER		Hasta üzerinde tartışarak	77(30.6)	175(69.4)	0(0)
		Güler yüzlü, motive edici, yargılayıcı olmayan tutumlar sergileyerek	225(89.3)	27(10.7)	0(0)
		Daha fazla vaka tartışması yaparak	120(47.6)	132(52.4)	0(0)
		Bakım ve tedavi uygulamalarını öğrenci ile birlikte yaparak	191(75.8)	61(24.2)	0(0)
		Daha fazla uygulama yapma olanağı tanıyarak	189(75.0)	63(25.0)	0(0)

Tablo 3. Öğrencilerin sosyodemografik özellikleriyle hemşirelik mesleğini seçme nedenleri arasındaki ilişkinin incelenmesi

Gruplar	Cinsiyet		Yaş		İkinci sınıf n(%)	Sınıf Üçüncü sınıf n(%)	Dördüncü sınıf n(%)
	Kadın n(%)	Erkek n(%)	18-21 yaş arası n(%)	22-26 yaş arası n(%)			
Kolay iş bulma imkanı							
Evet	114(57.9)	125(69.8)	155(62.0)	84(67.2)	101(74.8)	55(45.5)	82(68.9)
Hayır	83(42.1)	54(30.2)	95(38.0)	41(32.8)	34(25.2)	66(54.5)	37(31.1)
χ^2	5,797		0,975			25,948	
p	0.016*		0.323			0.001*	
r	-0.124		-0.051			0.263	
İnsanlara yardım etme isteği							
Evet	104(52.8)	93(52.0)	140(56.0)	57(45.6)	62(45.6)	75(62.0)	60(50.4)
Hayır	93(47.2)	86(48.0)	110(44.0)	68(54.4)	74(54.4)	46(38.0)	59(49.6)
χ^2	0,026		3,615			7,172	
p	0.871		0.057			0.028*	
r	0.008		0.098			0.138	
Hemşirelik mesleğini sevmek							
Evet	53(26.9)	33(18.5)	55(22.0)	31(24.8)	33(24.3)	19(15.8)	34(28.6)
Hayır	144(73.1)	145(81.5)	195(78.0)	94(75.2)	103(75.7)	101(84.2)	85(71.4)
χ^2	3,701		0,370			5,699	
p	0.054		0.543			0.058	
r	0.099		-0.031			0.123	
İyi para kazanmak							
Evet	38(19.3)	57(32.0)	58(23.2)	37(29.6)	41(30.4)	27(22.3)	27(22.7)
Hayır	159(80.7)	151(68.8)	58(23.2)	88(70.4)	94(69.6)	94(77.7)	92(77.3)
χ^2	8,015		1,805			2,834	
p	0.005*		0.179			0.242	
r	-0.146		-0.069			0.087	
Saygın bir meslek oluşu							
Evet	20(10.2)	17(9.5)	23(9.2)	13(10.4)	11(8.1)	8(6.7)	17(14.3)
Hayır	177(89.8)	162(90.5)	227(90.8)	112(89.6)	124(91.9)	112(93.3)	102(85.7)
χ^2	0,045		0,138			4,517	
p	0.831		0.710			0.104	
r	0.011		-0.019			0.110	
Aile isteği							
Evet	76(38.6)	41(23.0)	84(33.5)	34(27.2)	46(33.8)	35(28.9)	37(31.1)
Hayır	121(61.4)	137(77.0)	167(66.5)	91(72.8)	90(66.2)	86(71.1)	82(68.9)
χ^2	10,527		1,521			0,720	
p	0.001*		0.217			0.698	
r	0.168		0.064			0.044	
İyi bir kariyer fırsatı							
Evet	32(16.2)	15(8.4)	30(12.0)	17(13.6)	22(16.2)	14(11.6)	12(10.1)
Hayır	165(83.8)	163(91.6)	220(88.0)	108(86.4)	114(83.8)	10(88.4)	107(89.9)
χ^2	5,212		0,195			2,344	
p	0.022*		0.659			0.310	
r	0.118		-0.023			0.079	

*p<0.05, n=örneklem sayısı, %=yüzde, p= olasılık, r=Phi Katsayısı, χ^2 =ki-kare değeri

Tablo 4. Öğrencilerin sosyodemografik ve klinik uygulamalara ilişkin özellikleri arasındaki ilişkinin incelenmesi

Gruplar	Cinsiyet		Yaş		Sınıf		
	Kadın	Erkek	18-21 yaş arası	22-26 yaş arası	İkinci sınıf	Üçüncü sınıf	Dördüncü sınıf
	n(%)	n(%)	n(%)	n(%)	n(%)	n(%)	n(%)
Klinik uygulamalar sırasında hastanın tedavi ve bakım uygulamalarını öğretim elemanı ile birlikte yapmak isteme							
Evet	161(81.7)	145(81.5)	205(82.0)	101(80.8)	97(71.3)	108(89.3)	102(85.7)
Hayır	36(18.3)	33(18.5)	45(18.8)	24(19.2)	39(28.7)	13(10.7)	17(14.3)
χ^2		0,004		0,080		15,663	
p		0,947		0,777		0.001*	
r		0,003		0,015		0,204	
Klinik uygulamalar sırasında öğretim elemanı ile sorunlar yaşama							
Evet	72(36.7)	78(43.6)	74(29.6)	76(60.8)	40(29.6)	42(34.7)	68(57.1)
Hayır	124(63.3)	101(56.4)	176(70.4)	49(39.2)	95(70.4)	79(65.3)	51(42.9)
χ^2		1,824		33,800		22,031	
p		0,177		0.001*		0.001*	
r		-0,070		-0,300		0,242	

p<0.05, n=gözlem sayısı, %=yüzde, p= olasılık, r=Phi Katsayısı, χ^2 =ki-kare değeri

Ertuğrul ve Şahin (2021)⁹ yaptıkları çalışmada, erkek öğrenci hemşirelerin hemşireliği “iyilik yapmak, yardım etmek ve insanları mutlu etmek” olarak tanımladıklarını, mesleği kolaylıkla atanabilmek ve para kazanabilmek için tercih ettikleri belirtilmiştir. Benzer olarak, Karadağ ve ark (2015)¹⁰ da öğrencilerin iş olanaklarının fazla olması nedeniyle hemşirelik mesleğini seçtiği belirtilmiştir.

Avustralya'da yapılan çalışmada, öğrencilerin hemşirelik programlarına kaydolmasının ana nedenlerinin fedakarlık, mesleğe ilgi ve bir kariyer fırsatı olarak gördükleri bildirilmiştir¹¹. Bu çalışmaların sonuçları çalışmamız sonuçları ile paralellik göstermektedir. Belirli bir alanda çalışan profesyonellerin tutumları, mesleki statü elde etmek ve topluma kaliteli hizmet sunmak için önemlidir. Bireyin mesleğe yönelik tutumu ve mesleği seçme nedeni, meslekteki başarısını ve memnuniyetini etkiler. Doğru ve uygun bir meslek seçimi kararı verebilmek için kişinin mesleğe yönelik olumlu tutumlara sahip olması, ne istediğini ve neler yapabileceğini bilmesi gerekmektedir. Erkek ve kadın öğrencilerin hemşirelik mesleğini seçme nedenleri arasındaki farklılıklar toplumumuzun cinsiyet rollerine yüklediği anlamla ilişkili olduğu düşünülmektedir. Toplumumuzda erkekler mezuniyet sonrası hemen iş bulma, iyi gelirli bir işte çalışma ve ailesini

geçindirme gibi roller yüklediğinden, erkek öğrenciler de kolay iş bulma ve iyi para kazanma nedenleriyle hemşirelik mesleğini seçmiş olabilirler.

Araştırmamızda öğrencilerin %82.1'i klinik uygulamalar sırasında hastanın tedavi ve bakım uygulamalarını öğretim elemanı ile birlikte yapmak istediklerini, %58.7'si klinik uygulamalar sırasında öğretim elemanı ile sorun yaşadığını ifade etmişlerdir. Sabancıoğulları ve ark (2012)¹² çalışmasında öğrencilerin %9.1'i öğretim elemanlarının klinikte yanlarında olmasını istemektedir. Karadağ ve ark (2015)¹⁰ ise çalışmalarında, öğrencilerin klinik uygulamalar sırasında sorun yaşadığını saptamışlardır. Dolayısıyla literatür bulgularının araştırma bulgusuyla paralellik gösterdiği görülmektedir. Klinik uygulamalar sırasında sorun yaşayan öğrencilerin klinik karar vermelerinin olumsuz olarak etkilendiğinden¹³ Sweet ve Broadbent'in (2017)¹⁴ çalışmasında da öğrencilerin sağlık çalışanları ve eğitmenleri ile iyi bir iletişim içinde olmak istediklerini saptamışlardır.

Öğrencilerin büyük çoğunluğunun hastanın tedavi ve bakım uygulamalarını öğretim elemanı ile birlikte yapmak istemesi desteklenmeye ihtiyaçları olduğunu göstermektedir. Öğrenciler öğretim elemanları tarafından

desteklenmeyi beklerken onlarla sorunlar yaşamaları, mesleki anlamda yıpranmalarına, ekip iş birliğinin zarar görmesine, meslekten uzaklaşmalarına ve mesleği sevmemelerine neden olabilir.

Öğrenciler klinik uygulamalarda öğretim elemanlarından; klinik ortamda öğrenmeye istekli hale getirmelerini, vakaları uygun örnekle açıklamalarını, öğrencinin klinikte yaşadığı sorunlara çözüm bulmalarını, hasta ile ilgili soruları hasta başında sormamalarını, öğrenciyi hasta başında eleştirmeme, rencide etmemelerini, sadece bakım planı teslim almaya odaklanmamalarını, yargılayıcı tutum ve davranışta olmamalarını beklemişlerdir. Yapılan çalışmalarda hemşirelik öğrencilerinin öğretim elemanlarının klinikte vaka tartışmalarını, danışmanlık yapmalarını, anlayışlı ve destekleyici olmalarını, öğrencileri meslek üyesi olarak görmelerini, beklentilerini açıkça belirtmelerini, uygulama alanında öğrenciyle daha fazla ilgilenmelerini ve iyi iletişim kurmalarını beklemişlerdir.^{3,10,12,15} Ek olarak çalışmalar öğretim elemanlarının kavramsallaştırma ve problem çözme yöntemlerini kullanabilmelerini,^{16,17} rahatlatıcı ve saygılı olmalarını,^{18,19} pozitif ve hasta odası dışında geri bildirimlerini vermelerini,²⁰ öğrenmeye teşvik etmelerini, öğretici ve paylaşımcı bir yaklaşım göstermelerini²¹ beklemişlerdir. Karadağ ve ark (2015)¹⁰ çalışmalarında öğretim elemanlarının öğrenci yanında oldukça az kaldıklarını saptamışlardır. Bulgularımızın aksine, Kristofforzen ve ark (2013)²² çalışmalarında hemşirelik öğrencilerinin klinikte öğretim elemanlarının sağladığı süpervizyondan memnun olduklarını ve öğrencilerin öğrenme çıktılarını büyük ölçüde yerine getirmelerine katkı sağladıklarını saptamışlardır. Janson ve Ene (2016)²³ çalışmalarında öğrencilere sorumluluk verilmesinin ve sağlık personelinin onları desteklemesinin öğrenmelerine katkı bulunduğunu belirtmişlerdir. Hemşirelik eğitiminde klinik uygulamalar sırasında öğretim elemanlarının tutum ve davranışları öğrencilerin klinik uygulama becerilerini olumlu veya olumsuz yönden

etkilemektedir. Öğrencilerin klinik becerilerinde olumlu yönde gelişim gösterebilmeleri için öğretim elemanlarının destekleyici ve yol gösterici olmaları gerekmektedir.

Araştırmaya katılan öğrenciler öğretim elemanlarının öğrencileri eşit bir şekilde değerlendirmediklerini, aynı dersin öğretim elemanları arasında değerlendirme farklılıklarının olduğunu ve klinik uygulamalarda öğrencilerin de öğretim elemanlarını değerlendirmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Ayrıca öğrencilerin klinik uygulamalarda en sık karşılaştıkları sorunlar sırasıyla öğrenci ayrımcılığı yapılması, adaletsiz davranılması, öğrencilere karşı anlayışsız, ilgisiz olunması, öğrencilerin notla tehdit edilmesi ve sıkıştırılmasıdır. Atasoy ve Sütütemiz (2014)²⁴ çalışmalarında, öğrencilerin öğretim elemanlarından not adaletsizliği ve ayrımcılık yapmamalarını beklediklerini belirtmişlerdir. Hemşirelik öğrencileri Sabancıoğulları ve ark (2012)¹² çalışmalarında öğretim elemanlarının değerlendirme yaparken adaletli, objektif ve anlayışlı olması gerektiğini belirtmişlerdir. Başka çalışmalarda ise, hemşirelik öğrencileri klinik uygulama değerlendirme süreçlerinde, öğretim elemanlarının objektif olmasını bekledikleri saptanmıştır.^{12,21} Biçer ve ark (2015)²⁵ çalışmalarında hemşirelik öğrencilerinin %45,2'sinin sordukları sorulara cevap alamadıklarını ve %63,1'inin klinik beceri sonrası herhangi bir geribildirim almadığını saptamışlardır. Dolayısıyla hemşirelik öğrencilerinin geri bildirim içeriği ve zamanlamasıyla ilgili sıkıntılar yaşadığı görülmektedir.²⁶ Klinik uygulamaların değerlendirilmesinde etkili yeterlilik ölçütlerinin sağlanmasına zorluklar yaşanmaktadır.²⁷ Henderson ve ark (2012)²⁸ klinik uygulamalarda hemşirelik öğrencilerinin bireysel ihtiyaç ve görüşlerinin yeterince dikkate alınmadığını belirtmiştir. Klinik uygulamalarda, öğretim elemanları arasında değerlendirme farklılıklarını gidermek için değerlendirme formlarının açık anlaşılır olması ve her beceriye yönelik rubrik sistemlerin oluşturulması gerekmektedir.

Ek olarak klinik uygulamanın her aşamasında düzenli değerlendirmelerin yapılarak geri bildirimlerin verilmesi, uygulama yeterlilik ve becerilerinin standartlaştırılarak öğrencilerin eşit bir şekilde değerlendirilmeleri sağlanmalıdır.

Öğrenciler klinik uygulamada yaşadıkları sorunlara ilişkin; öğretim elemanlarının öğrencilere empatik yaklaşım sergileyerek anlayışlı ve motive edici olmalarını, öğrencileri sürekli soru sorarak sıkıştırmak yerine desteklemelerini ve değerlendirmede adil olmalarını önermişlerdir. Tambağ ve ark (2017)¹⁵ klinik öğrenim süreçlerinde öğrencilerin motivasyonlarını artıracak, yetersizlik duygularını azaltacak ve klinik uygulama becerilerini geliştirecek şekilde yaklaşılmasını önermişlerdir. Karadağ ve ark (2013)² çalışmasında hemşirelik öğrencileri, klinik uygulamalarda öğretim elemanlarının rol model olmadığını bildirmişlerdir. Atasoy ve Sütütemiz (2014)²⁴ çalışmalarında, hemşirelik öğrencilerinin öğretim elemanlarından teorik ve pratik olarak yeterli olma, yeri geldiğinde öğrenciyi savunma, uygulamalarda öğrenciye yardımcı olma, derse katılıma teşvik etme, hasta başı ziyaret yapma ve iletişim becerilerinin iyi olmasını beklemekte olduğunu saptamıştır. Bu çalışmaların aksine Akman ve ark (2019)¹⁶ çalışmasında öğrenciler eğiticilerin yeterliliği ve rol model olmalarından oldukça memnundur. Öğrencilerle yapılan görüşmelerde Brown ve ark (2005)²⁹ klinik uygulama sırasında öğretim görevlilerinin ziyaretlerinin son derece yararlı olduğunu, öğretim elemanlarının ziyaretlerinin yalnızca öğrencilere destek sağladığı için değil, aynı zamanda bir ziyaret beklentisinin öğrencileri hazırlık çalışmaları yapmaya ve öğrenme sonuçlarını tartışmaya motive ettiği için önemli bulunmuştur. Wu ve ark (2015)³⁰ çalışmalarında geçerlik ve güvenilirliğe sahip bütünsel bir klinik değerlendirme aracı geliştirmeye ihtiyaç olduğunu önermişlerdir. Öğrenmede motivasyonun etkisi düşünüldüğünde öğrencilerin kişiliklerinin değil davranışlarının ve performanslarının değerlendirildiğini

vurgulamak önemlidir. Klinik geri bildirimler sadece öğrencinin geliştirmesi gereken yönlerini değil, onları motive edecek olumlu yönlerini de kapsamalıdır.

Bir diğer önemli bulgu ise, ikinci sınıf öğrencileri kolay iş bulma, üçüncü sınıf öğrencilerinin insanlara yardım etme isteği nedenleriyle hemşirelik mesleğini seçmeleridir. Bu bulgu, öğrencilerin her ne kadar kolay iş bulma imkanıyla mesleğe adım atmayı seçseler de aldıkları teorik ve uygulamalı derslerde mesleğe adapte olduklarını ve profesyonel anlamda insanlara yardım etme isteklerinin geliştiğini göstermiştir. Araştırma sonucuna göre, üçüncü sınıf öğrencilerinin, ikinci ve dördüncü sınıf öğrencilerine göre hastanın tedavi ve bakım uygulamalarını öğretim elemanı ile birlikte yapma isteklilikleri daha fazladır. Bu bulgu, ikinci sınıftayken öğrenimlerinin başında henüz mesleki pratiğe adım atmanın getirmiş olduğu acemilikte, dördüncü sınıfta ise profesyonel meslek üyesinin rol ve sorumluluklarını yüklenme bilinçlerinin gelişmesiyle hastanın tedavi ve bakım uygulamalarını öğretim elemanı ile birlikte yapma isteklilikleri olduğunu düşündürmüştür. Araştırma bulgusu hemşirelik öğrencilerinin yaş ve sınıf düzeyleri arttıkça klinik uygulamalar sırasında öğretim elemanı ile sorunlar yaşama durumlarının da arttığını göstermektedir. Benzer şekilde Karadağ ve ark (2013)² çalışmalarında sınıf düzeyi arttıkça öğrencilerin hemşirelerden aldıkları desteğin azaldığını belirtmişlerdir. Aldıkları lisans eğitimi sayesinde, öğrencilerin yaş ve sınıf düzeylerinin arttıkça, mesleğe daha bağımsızca bir yaklaşım gösterdiklerini ve profesyonel anlamda kendilerini mesleğin birer üyesi olarak görüp öğretim elemanı ile sorun yaşamalarını arttırmış olabilir.

Araştırma sonucunda, hemşirelik öğrencilerinin hemşirelik mesleğini seçme nedenlerinin ilk üçü sırasıyla; kolay iş bulma imkanı, insanlara yardım etme isteği ve aile isteği olduğu görülmüştür. Aynı zamanda, erkek öğrenciler kolay iş bulma imkanı ve iyi para kazanma, kadın öğrenciler ise aile isteği nedenleriyle hemşirelik mesleğini tercih etmişlerdir.

Araştırmaya katılan öğrenciler öğretim elemanlarının öğrencileri eşit bir şekilde değerlendirmediklerini, öğrencilere karşı anlayışsız, ilgisiz olduklarını belirterek, öğretim elemanlarının öğrencilere empatik yaklaşım sergileyerek anlayışlı, motive edici olmalarını ve desteklemelerini istemişlerdir.

Klinik uygulamalardan sorumlu öğretim elemanları arasında yeni iş birliği yöntemlerinin belirlenmesi oldukça teşvik edici olabilir ve öğrencilerin klinik deneyimini büyük ölçüde iyileştirebilir. Ayrıca, klinik eğitimin planlanmasında öğrencilerin bakış açısı ve deneyimleri büyük öneme sahiptir. Bugünün öğrencileri yarının hemşireleridir. Öğrenci hemşirelerin uygun klinik öğrenme fırsat ve deneyimlerini kapsayacak şekilde öğrenme modelleriyle desteklenmesi önemlilik arz etmektedir.

Çalışmanın Kısıtlılıkları

Araştırma bulguları, araştırmanın yapıldığı fakültenin hemşirelik bölümünde öğrenim gören ikinci, üçüncü ve dördüncü sınıf öğrencileri ile sınırlıdır.

Yazar Katkısı: Çalışmanın tasarımı: HAD, MY; Verilerin toplanması, analizi veya yorumlanması: HAD, NCD, GGK, LY, MY; İçeriğin eleştirel incelenmesi: HAD, MY; Yayınlanacak versiyonun onayı: HAD, NCD, GGK, LY, MY.

Mali Destek: Çalışmayı destekleyen fon ya da kuruluş yoktur.

Çıkar Çatışması: Yazarlar çıkar çatışması bildirmemektedir.

Kaynaklar

1. Hossein KM, Fatemeh D, Fatemeh OS, Katri VJ, Tahareh B. Teaching style in clinical nursing education: A qualitative study of Iranian nursing teachers' experiences. *Nurse Educ Pract.* 2010;10(1):8-12. doi:10.1016/j.nepr.2009.01.016.
2. Karadağ G, Parlar Kılıç S, Ovayolu N, Ovayolu Ö, Kayaaslan H. Öğrenci hemşirelerin klinik uygulamada

karşılaştıkları güçlükler ve klinik hemşireler hakkındaki görüşleri. *TAF Prev Med Bull.* 2013;12(6):665-672. doi:10.5455/pmb.1-1353569323.

3. Özbasan A, Bayram A. Türkiye'de hemşirelik öğrencilerinin klinik uygulama deneyimlerini etkileyen faktörler: Sistematik derleme. *Ankara Sağlık Bilimleri Dergisi.* 2020;9(2):124-145. doi:10.46971/ausbid.750585
4. D'Souza MS, Venkatesaperumal R, Radhakrishnan J, Balachandran S. Engagement in clinical learning environment among nursing students: role of nurse educator. *Open J Nurs.* 2013;3(1):25-32. doi:10.4236/ojn.2013.31004
5. Karabulut N, Yaman Aktaş Y, Küçük Alemdar D. The relationship of clinical learning environment to nursing students' academic motivation. *Kontakt.* 2015;17(1):e6-e12:9-15. doi:10.1016/j.kontakt.2015.01.003
6. Bourgeois S, Drayton N, Brown AM. An innovative model of supportive clinical teaching and learning for undergraduate nursing students: A cluster model. *Nurse Educ Pract.* 2011;11(2):114-118. doi:10.1016/j.nepr.2010.11.005
7. Gidman J, McIntosch A, Melling K, Smith D. Students perceptions of support in practice. *Nurse Educ Pract.* 2011;11(6):351-355. doi:10.1016/j.nepr.2011.03.005
8. Alpar R. Spor, sağlık ve eğitim bilimlerinden örneklerle uygulamalı istatistik ve geçerlik- güvenirlilik. 5. Baskı. Ankara, Detay Yayıncılık, 2016.
9. Ertuğrul M, Şahin E. Erkek hemşirelik öğrencilerinin doğum ve kadın hastalıkları dersi klinik uygulamaları sonrasında görüşleri ve tecrübeleri. *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi.* 2021;24(2):212-219. doi:10.17049/ataunihem.783440
10. Karadağ G, Pekmezci S, Sapçı E. Thought and expectations of nursing students through education and professional. *Gaziantep Med J.* 2015;21(1):26-31. doi:10.5455/GMJ-30-168148

11. Eley R, Eley D, Rogers-Clark C. Reasons for entering and leaving nursing: an Australian regional study. *Aust J Adv Nurs*. 2010;28(1):6-13. doi:10.3316/informit.053061997567240
12. Sabancıoğulları S, Doğan S, Kelleci M, Avcı D. Hemşirelik son sınıf öğrencilerinin internlik programına ilişkin görüşlerinin belirlenmesi. *DEUHFED*. 2012;5(1):16-22.
13. Özden D, Özveren H, Gülnar E. Hemşirelik öğrencilerinin klinik karar verme düzeyleri ve etkileyen faktörler. *DEUHFED*. 2018;11(1):41-47.
14. Sweet, L, Broadbent J. Nursing students' perceptions of the qualities of a clinical facilitator that enhance learning. *Nurse Educ Pract*. 2017;22:30-36. doi: 10.1016/j.nepr.2016.11.007.
15. Tambağ H, Turan Z, Can R. Hemşirelik öğrencilerinin klinik öğrenim çevresi ile ilgili görüşleri. *EGEHFD*. 2017;33(1):96-110.
16. Akman G, Baltacı N, Metin A, Karadeniz Benli C, Doğan NG, Tülek Deniz H, Kulakaç Ö. Hemşirelik öğrencilerinin klinik öğrenme çevresine yönelik algıları. *Samsun Sağlık Bil Der*. 2019;4(2):69-76.
17. Bott G, Mohide A, Lawlor Y. A clinical teaching technique for nurse preceptors: the five minute preceptor. *J Prof Nurs*. 2011;27(1):35-42. doi: [10.1016/j.profnurs.2010.09.009](https://doi.org/10.1016/j.profnurs.2010.09.009) doi: 10.1016/j.profnurs.2010.09.009.
18. Kapucu S, Bulut H. Turkish nursing students' views of their clinical learning environment: a focus group study. *Pak J Med Sci*. 2011;27(5):1149-1153.
19. Öner Altıok H, Üstün B. Hemşirelik öğrencilerinin stres kaynakları. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*. 2013;13(2):747-766.
20. Serçekuş P, Başkale H. Nursing students' perceptions about clinical learning environment in Turkey. *Nurse Educ Pract*. 2016;17:134-138. doi: 10.1016/j.nepr.2015.12.008.
21. Turan Bahçeoğlu G, Tan M, Dayapoğlu N. Hemşirelik öğrencilerinin ve klinik hemşirelerin intörn uygulamasına ilişkin görüşlerinin belirlenmesi. *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi*. 2017;20(3):170-179.
22. Kristofferzon ML, Mårtensson G, Mamhidir AG, Löfmark A. Nursing students' perceptions of clinical supervision: The contributions of preceptors, head preceptors and clinical lecturers. *Nurse Educ Today*. 2013;33(10):1252-1257. doi: 10.1016/j.nedt.2012.08.017.
23. Jansson I, Ene KW. Nursing students' evaluation of quality indicators during learning in clinical practice. *Nurse Education In Practice*. 2016;20:17-22. doi: 10.1016/j.nepr.2016.06.002.
24. Atasoy I, Sütütemiz N. Bir grup hemşirelik son sınıf öğrencisinin hemşirelikeğitimiile ilgili görüşleri. *FN Hem Derg*. 2014;22(2):94-104.
25. Biçer S, Ceyhan YŞ, Şahin F. Hemşirelik öğrencileri ve klinik hemşirelerin klinik uygulamada öğrenciye yapılan rehberlik ile ilgili görüşleri. *FN Hem Derg*. 2015;23(3):215-223.
26. Partlak Günüşen N, Üstün B. Hemşirelik öğrencilerinin klinik eğitimde verilen geribildirime yönelik görüşleri. *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi*. 2012;15(3):197-204.
27. Helminen K, Tossavainen K, Turunen H. Assessing clinical practice of student nurses: Views of teachers, mentors and students. *Nurse Educ Today*. 2014;34(8):1161-1166. doi: 10.1016/j.nedt.2014.04.007.
28. Henderson A, Cooke M, Creedy DK, Walker R. Nursing students' perceptions of learning in practice environments: A review. *Nurse Educ Today*. 2012;32(3):299-302. doi: 10.1016/j.nedt.2011.03.010.
29. Brown L, Herd K, Humpries G, Paton M. The role of the lecture in practice placements: What do students think?. *Nurse Educ Pract*. 2005;5(2):84-90. doi: 10.1016/j.nepr.2004.03.006.
30. Wu XV, Enskär K, Lee CC, Wang W. A systematic review of clinical assessment for undergraduate nursing students. *Nurse Educ Today*. 2015;35(2):347-359. doi: 10.1016/j.nedt.2014.11.016.